

محیط زیست و طبیعت، موهبتی خداوندی است که برای بقای نسل بشر آفریده شده و به امانت در اختیار انسان قرار گرفته است. همه ما در بهره برداری از آن مسئول هستیم. از سالیان پیش، بحران های محیط زیستی فراوانی سراسر جهان و ایران را فرا گرفته اند، به طوری که ایران یکی از ناپادارترین کشورها شناخته شده است. در سال های اخیر، استان ایلام نیز دچار خشکسالی، ریزگردها، خشکی جنگل، آلودگی آب، انباشت زباله و نابودی تنوع زیستی شده است. از آنجا که دستیابی به محیط زیست سالم در هر کشوری با آگاهی های عموم مردم آن جامعه ارتباط دارد، آموزش حفظ محیط زیست در سطح بین المللی به اولویتی در حال رشد تبدیل شده است. در کشور ایران نیز در اصل پنجاهم قانون اساسی به حفاظت از محیط زیست و در بند چهارم از فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، لزوم توجه به بحث «محیط زیست و بهداشت» تأکید شده است.

آنچه می آید، برگرفته از یک پژوهش کیفی به روش کتابخانه ای و اسنادی است. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان و متخصصان تعلیم و تربیت و آموزش محیط زیست استان است. با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند و قضاوتی، ۲۴ همکار در این پژوهش پذیرفته و به عنوان نمونه هدف منظور شدند. ابزار اصلی پژوهش حاضر پرسش نامه است که در فرایندی چهار مرحله ای تهیه و اجرا شد. صحت و اعتبار آن در طول تعامل رفت و برگشت داده ها و تحلیل آن ها بین کارشناسان، مورد تأیید قرار گرفت. ابتدا در فضای مجازی با کارشناسان ارتباط برقرار شد و آمادگی لازم صورت گرفت. سپس در فرایندی چهار مرحله ای، پرسش نامه ای تهیه و از کارشناسان خواسته شد اقدامات و فعالیت های تربیت زیست محیطی قابل اجرا را پیشنهاد دهند. در پایان، نتایج حاصل از راندهای دلفی، به صورت ۱۲۵ فعالیت و اقدام تربیتی متناسب با اهداف تربیتی آموزش زیست محیطی در دوره تحصیلی متوسطه در مدرسه های ایلام شناسایی شد.

تربیت زیست محیطی

محمد عزیز، دبیر، ایلام

فعالیت‌های پیشنهادی

از نتایج پژوهش حاضر، شناسایی اقدامات و فعالیت‌های تربیتی قابل اجرا در مدرسه‌ها، برای عملی شدن هدف‌های تربیت زیست محیطی است. مهم‌ترین فعالیت‌های تربیتی پیشنهادی به تفکیک اهداف تربیتی این دوره تحصیلی به این شرح آمده‌اند:

هدف اول: دانش آموز بتواند مسائل و مشکلات ملی و جهانی محیط زیست و کارکرد نهادهای اجتماعی و دوستدار محیط زیست را بشناسد.

دانش آموز با مطالعه مسائل محیط زیست جهانی، منطقه‌ای و محلی، اثرات آن را در سلامت جامعه و زیست بوم‌ها ارزیابی و درک کند.

دانش آموز با قوانین و کنفرانس‌ها و نهادهای حامی محیط زیست طبیعی و انسانی و عملکرد آن‌ها آشنا شود.

نمایندگان سمن‌های زیست محیطی دعوت شوند و گزارشی از عملکرد نهادهای مربوطه به دانش آموزان دعوت شود و پرسش و پاسخ انجام گیرد.

انجمن اولیا جلسه بحث محیط زیست محله را با مشارکت دانش آموزان در مدرسه برگزار کند.

دانش آموزان به صورت گروهی چالش‌های زیست محیطی و راهکار مقابله با آن‌ها را در کلاس ارائه کنند.

دانش آموزان با اجرای نمایش (پانتومیم) بحران‌های زیستی (کم‌آبی، ریزگرد و گاز گلخانه‌ای) را به چالش بکشند.

دانش آموزان در بازدید از تأسیسات شهری، ضمن ارزیابی اثرات زیست محیطی آن‌ها، گزارشی را به مدرسه و مسئولان ارائه دهند.

معلم دانش آموزان را به شرکت در انجمن‌های محلی و مدرسه تشویق کند و حس مسئولیت‌پذیری آنان را برانگیزد.

دانش آموزان با پیوستن به کانال‌ها و سایت‌های زیست محیطی ملی و جهانی، اطلاعات و اخبار زیست محیطی را در کلاس گزارش دهند.

کمپین مجازی دانش آموزان حامی گونه‌های زیستی در حال انقراض محلی و منطقه‌ای تشکیل شود.

هدف دوم: با شناسایی معیارهای محیط زیست سالم، تأثیر الگوی رفتاری خود و دیگران را بر محیط زیست محلی و منطقه‌ای ارزیابی کند

اولیای مدرسه و معلم در مناسبت‌ها اهمیت محیط زیست و راهکارهای سلامت و حفاظت از آن را بیان کنند.

دانش آموزان با مطالعه عناصر محیط زیست (گیاهان، جانوران، آب و خاک، و تنوع زیستی) آشنا شوند.

بازدیدهای دوساعته از نهادها و مراکز تحقیقات زیستی در ساعات تدریس جغرافیا، زیست، انسان و محیط و بهداشت برگزار شوند.

از دانش آموزان خواسته شود در بازدید و اردو به صورت گروهی گزارشی مستند از تأثیرات رابطه انسان و محیط تهیه و در کلاس ارائه کنند.

جشن روز هوای پاک و پیاده‌روی والدین و دانش آموزان از

خانه تا مدرسه برگزار شود و نکات آموزشی در صبحگاه ارائه شوند.

از دانش آموزان خواسته شود همراه انجمن دانش آموزی، متناسب با هر مناسبت، در تهیه روزنامه دیواری، پوستر و ایده‌پردازی از محیط زیست سالم مشارکت کنند.

مدرسه، نمایشگاه سبک زندگی اسلامی با محوریت بهره‌مندی بهینه و مراقبت از منابع محیط زیست را با کمک انجمن اولیا، خانواده و دانش آموز برگزار کند.

گزارشی دوره‌ای از صرفه‌جویی در مصرف مدرسه و نتایج زیستی، اجتماعی و اقتصادی آن به دانش آموزان ارائه شود.

از دانش آموزان خواسته شود میزان صرفه‌جویی در مصرف خانوار را محاسبه و به صورت دوره‌ای ارزیابی کنند و نتایج اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی آن را در کلاس بیان کنند.

صفحه دیجیتال الکترونیکی یا پوستر و تصویر محیط زیست سالم، برای نمایش اطلاعات و نکات تربیتی در سالن مدرسه نصب شود.

از دانش آموزان خواسته شود به صورت گروهی، با تهیه عکس و فیلم مستند، رابطه انسان و محیط زیست را ارزیابی و نتیجه آن را در کلاس بیان کنند.

دانش آموزان در بحث کلاسی پیامدهای مثبت و منفی طرح‌های زیست محیطی محلی و منطقه‌ای (راه‌سازی، آبخیزداری و کارخانه‌ها) را بررسی کنند.

معلم از دانش آموزان بخواهد اثرات اقتصادی و زیست محیطی تفکیک زباله، بازیافت، و صرفه‌جویی در مصرف خانگی را ارزیابی و نتیجه آن را در کلاس گزارش دهند.

هدف سوم: در طرح‌ها و برنامه‌های سالم‌سازی

محیط زیست (محله یا مدرسه) مشارکت کند

دانش آموزان در گروه‌های بهداشت‌یار به نوبت در مراقبت از وسایل بهداشتی مدرسه، بوفه، آب‌خوری و مایع دست‌شویی مشارکت کنند.

از خانواده‌ها خواسته شود در گردش طبیعی و جنگل‌ها، همراه با فرزندان خود، با فعالیت نهال‌کاری و پاک‌سازی از محیط زیست مراقبت کنند.

از خانواده‌ها خواسته شود در مصرف منابع صرفه‌جویی کنند و مبلغ صرفه‌جویی خود را به دانش آموز، به عنوان پس‌انداز، اهدا کنند.

از دانش آموزان خواسته شود با پوشیدن لباس فصل از مصرف زیاد انرژی‌های گرمایشی و سرمایشی جلوگیری کنند.

دانش آموزان به صورت گروه کلاسی در پاک‌سازی و زیبایی فضای مدرسه و نمازخانه مشارکت کنند.

اردوی کوهنوردی با محوریت حفاظت از محیط زیست (پاک‌سازی جنگل و نهال‌کاری) برگزار شود.

با نصب سطل‌های تفکیک زباله، زباله‌های بازیافتی و کاغذها جمع‌آوری شوند.

از دانش آموزان خواسته شود برای فضای مدرسه گل‌دان اهدا کنند و خود مراقبت از آن را به عهده گیرند.

بسیج دانش آموزی مدرسه اردوی جهادی حفاظت از محیط زیست را با مشارکت دانش آموزان برگزار کند.

هدف چهارم: روش‌هایی را برای بهبود کیفیت زندگی فردی و اجتماعی به کار گیرند

● از نور و هوای طبیعی برای روشنایی و خنکی هوای کلاس و مدرسه استفاده شود.

● از سبک زندگی پایدار، کالاهای بازیافتی و ابزارآلات هوشمند مصرفی، با کمک دانش‌آموزان، نمایشگاه عکسی برگزار شود.

● سطل تفکیک زباله در مدرسه قرار گیرد و زباله‌های بازیافتی در مدرسه جمع‌آوری شوند.

● گروه بهداشت‌یار دانش‌آموزان را به تهیه و تناول غذای سالم و گیاهی ترغیب کند و از مصرف ظرف‌های پلاستیکی و یک‌بارمصرف مانع شود.

● اولیای مدرسه از فعالان بخش بهداشت و سلامت محیط مدرسه قدردانی کنند.

● معلم در روز درخت‌کاری دانش‌آموزان را به پارک محله ببرد و روش نهال‌کاری را آموزش دهد.

● مسابقاتی با محوریت حفظ منابع محیط‌زیست و سلامت زیست‌محیطی (عکاسی، طراحی، روزنامه دیواری، مستند و فیلم، مقاله‌نویسی و کتاب‌خوانی) برگزار شوند.

● به کمک انجمن اولیا و شورا مدرسه، برای والدین و دانش‌آموزان کارگاه آموزش سبک زندگی اسلامی و سلامت و حفاظت از محیط‌زیست برگزار شود.

● مدرسه با کمک دانش‌آموزان، بروشورهای آموزش زیستی تهیه و آن‌ها را در سطح محله توزیع کند.

● از خانواده خواسته شود زباله‌ها را تفکیک کنند و زباله بازیافتی را تحویل مراجع مربوطه دهند.

● از خانواده خواسته شود در همایش تهیه غذای سالم در مدرسه مشارکت کنند.

● اولیای مدرسه در حضور دانش‌آموزان در مصرف منابع و انرژی و کاغذ صرفه‌جویی کنند.

● شورا و انجمن دانش‌آموزی، در هنگام تعطیلی، لامپ اضافی، کولر و شوفاژ را خاموش کنند.

● ورزش و نرمش صبحگاهی اجرا و تنفس در هوای پاک تمرین شود.

● کتابخانه با کتاب‌ها، مجلات و بروشورهای آموزش محیط‌زیست تهیه و تجهیز شود.

● مسابقه کتاب‌خوانی با محوریت محیط‌زیست، بین کلاس‌ها برگزار شود و برندگان تشویق شوند و جایزه اهدا شود.

● دانش‌آموزان به صورت گروهی در طراحی و نقاشی دیوارهای مدرسه، با مضمون زیست‌محیطی، مشارکت کنند.

متن کامل مقاله و منابع آن در دفتر مجله موجود است.

۴۶

رشد مدیریت مدرسه

دوره ۲۰

شماره ۳

آذر ۱۴۰۰